

РЕЦЕНЗИЯ

599 / 20.VII.2016г.

на проф. д.и.н. Милко Стоянов Палангурски

по конкурс за доцент, обявен в "Държавен вестник" бр. 29 от 12.04.2016 г. Професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност "История на България" (Нова българска история) за нуждите на секция "Нова българска история" на ИИИ.

Единствен кандидат: д.и.н. Петър Иванов Стоянович.

Петър Стоянович е магистър от Университета във Виена, Австрия (1995), Докторант към института по Източна и Югоизточноевропейска история (1996-1997). Има защитена докторска дисертация във Виенския университет, Австрия (1998) и дисертация за научната степен „Доктор на историческите науки“ в ШУ „Епископ Константин Преславски“ (2015).

Кандидатът в конкурса участва в него с три монографии, четири статии, четири редакторски и преводачески и съставителски проекта. Всички те са посветени на политическия живот на страната, нейната тежест и международна роля, монархическия институт и персоналната история. Концентрирането на изследванията му в края на XIX и началото на XX в. му позволява да разгърне своите изследователски усилия и да хвърли светлина върху на пръв поглед познати процеси и явления, но в всъщност все още недокрай докоснати от историческия анализ. Книгите са написани след привличането на богат и разнообразен документален материал от българските и австрийски архивохранилища. Богат е наборът на използваните документални източници, периодичен печат, спомени и научни публикации, с което той стъпва на постигнатото от други изследователи на периода.

Книгата му „Между Дунав и Нева. Княз Фердинанд I Български в очите на Австро-унгарската дипломация (1894-1898)“ е посветена на процесите и проблемите около признаването на българския владетел след оставката на Ст. Стамболов и сложните перипетии на австро-руското сътрудничество и сблъсък на българска почва. Времето, когато според сполучливото определение на автора, се наблюдава преминаването от състояние, в което князът е такъв по милостта на правителството, до фактор, който в края на периода стига до положението, когато „нито един български политик нямаше да направи нито една сериозна крачка, без благословията“ на двореца.

Изследваният четиригодишен период показва политиката на махалото, която води българският владетел между двете най-заинтересовани Велики сили в балканските дела – Австро-Унгария и Русия. Двете империи, номинални съюзници и практически противници в борбата за доминация в София, фактически концентрират своите противоречия в персоната на княз Фердинанд.

Авторът ни показва как признаването на княза от Петербург води до конфликт с Виена, който довежда дори до практически скъсване на отношенията между двете страни. Ясно са отразени тенденциите как фигурата на княза става еднакво важна за двете сили – като Австро-Унгария се разделя със своя фаворит Ст. Стамболов – и политически и физически и как от своя страна Петербург трябва да приеме единия от двата фактора в София – княза или Ст. Стамболов.

На фона на тази преориентация и успокояването на махалото на княжеското поведение в средно положение между Дунав и Нева, П. Стоянович разглежда няколко основни събития, явления и процеси: залезът и краят на Стамболовото управление, преговорите около

признаването на княз Фердинанд с Русия, демонстративното сближение и близост между София и Петербург, новата Източна криза, войната между Гърция и Османската империя, българските постъпки по време на кризата и накрая преодоляване на тежкия конфликт с австрийската дипломация и окончателното утвърждаване на княз Фердинанд на българския престол, след което той започва дългия си поход към окончателно признание на своята политическа роля и място в реалната политика на континента.

Втората основна книга представена за участието в конкурса е със заглавие „Известният непознат. Иван Стоянович. 1862-1947“, С., 2012 посветена на един от онзи кръг хора, които сме свикнали да наричаме „строителите“ на модерна България. Един от онези българи, които имат щастието да преживеят създаването, развитието, постиженията, триумфите и пораженията на нова България. В един човешки живот, преживяното, видяното, постигнатите успехи и реалните неуспехи за един живот се оказват толкова много, че позволяват поглед върху националната история чрез съдбата на един човек.

В известна степен тази персонална на пръв поглед история показва един от възможните варианти за разглеждане на националната история чрез съдбата на едно от онези лица, които движат реалната политика и трудния път на модернизация на един от секторите. Тази по своето същество персонална биография е разгърната върху цялостната картина на общественото развитие от средата на XIX до средата на XX век. Едно столетие, в което се заражда и реализира не само идеята за държавност и нейното реализиране, а показва и отделните процеси на европеизация.

Не може да не се отбележи, че персоналната биография обхваща не само родовите връзки, но показва силата на образователния стремеж на възрожденския човек, или поне на онази негова част, която има някакво

обществено натрупване, роля и значение в недрата на Отоманската империя. Авторите анализи показват обаче, че гъстата родова мрежа не винаги е предпоставка и гаранция за успех и обществена и лична кариера. Един от най-важните белези на това изследване е дистанцираната и неутрална гледна точка, която позволява на автора да представи една значително по-многопластова картина на семейния живот, като фон на една политическа съдба.

Структурата на изследването следва преобразяването на главния герой в няколко сфери на обществено и персонално битие. Разбира се, най-много страници са посветени на несъмнения му принос към създаването и развитието на телеграфо-пощенската система в мирно и военно време и то в размери и обхват, които копират ако не най-добрите европейски модели, то несъмнено са най-добрите в регионален мащаб. Само познавач на бурната политическа действителност и несигурност на държавната администрация след Освобождението не може да не оцени, че един висш държавен чиновник успява да работи с 24 ресорни министъра в 20 кабинета. Това само по себе си е един невероятен политически разказ и авторът ни го е показал в цялата си същност. Но това не е чиновник в класическия смисъл на думата – като ръководител на управляваното от него ведомство, най-значимите му постижения имат политически привкус, значение и последици. Преносът на информация е сфера, в която всяко изоставане се наказва от реалния живот и Ив. Стоянович явно разбира тази максима и се опитва да въвежда бързо всяко постижение, да реализира всяка възможност за новост. Така че чиновникът се оказва един перфектен политик, което се вижда и от неговите превъплъщения извън сферата на обмен на информация.

Политикът и вестникарството са задължително обвързани и И. Стоянович отлично се трансформира във вестникар и то такъв, който си позволява с пълно и обосновано самочувствие да дели мегдан и работи с лица като Захари Стоянов и братя Генадиеви. И да се раздели с тях без никакво съжаление, след като е сметнал, че пътищата им се разминават. Да си вестникар – опозиционер срещу своя бивш другар и несъмнен лидер като Ст. Стамболов е още по-силно доказателство, че принципите му са непоколебими.

Несъмнено интересни са страниците от другата основна дейност на И. Стоянович – участието му в движението за Съединение на двете български държави, където е не само сред инициаторите, но фактически е и един от ръководителите на това движение. Естествено, той се озовава и сред онези, които застават зад процеса на сливане на княжеството и областта, и най-вече е незаменим участник при контрапреврата и връщането на княз Александър на престола и избора на княз Фердинанд за български владетел.

Това показва защо е ангажиран тясно и с една друга сфера на политическия живот – връзките му с монархическия институт, които заедно с тесните му контакти с либералите радослависти му отварят пътя към дипломацията. Времето е кратко, но достатъчно дълго за да се докосне до краха на две империи – Австро-Унгарската и Руската, да вземе участие като победител над едната от тях. Само епопеята около Брест-Литовския договор е достойна за отделно изследване.

Третата монография **Die Kandidaten für den bulgarischen Thron und die Wahl des Prinzen Ferdinand von Sachsen-Coburg und Gotha zum Fürsten von Bulgarien (1886-1887)**, Universität Wien, 1996, е посветена на кандидатите за българския престол по време на кризата от 1886-1887 г.,

разнообразието от евентуални кандидати, политическите и персоналните несъответствия на всеки от тях и в крайна сметка довели до избора и постепенното налагане на княз Фердинанд за владетел. Тя е първа по хронология, но очертава ясно кръга на исторически интереси на П. Стоянович, които той вече години наред спазва. Обект на изследването са всички появили се на политическата сцена персонални кандидатури за българския престол и политическите амбиции, които стоят зад всяка от тях. Кандидатурите са разгледани безпристрастно и е показана скритата, а и явна борба за надмощие на големите европейски дипломации и най-вече сблъсъка между Виена и Петербург.

В този кръг на изследване са и статиите му посветени на българските владетели, на ролята и мястото на парламентарната делегация на III ВНС, изпратена да потърси и постигне разрешаване на династичния въпроси малко встрани, но всъщност с приносен момент статия за разкола в Българската православна църква.

Д. и. н. Петър Иванов Стоянович е активен участник в научни прояви - информацията е за 12 международни конференции. Той е пропагандатор на историческата наука, което го прави добре познат сред обществото, както с преводи на научна литература, така и с изложби, исторически филми и десетки публикации в пресата, радио и телевизионни изяви. Обявени са четиринадесет цитирания в книги и електронни ресурси на негови публикации.

Анализът на представените за рецензиране трудове на участника в конкурса показва, че той е изграден учен, със собствен почерк, ясно очертани сфери на научно проучване и израстване, с много добра методологична подготовка, склонен да поема изследването на щекотливи сфери, с коректно отношение към изворовия материал и постиженията на

историографията. Направените от кандидата изводи, анализи и пуснат в оборот нов изворов материал са негово лично творчество и принос в историографския процес. Въведените нови погледи върху изследвания период и проучваните от него теми имат своето реално и ценно място в научното пространство и смятам, че с течение на времето ще придобиват все по-голяма и плътна гражданственост. Използването на нови понятия и определения е отлично мотивирано и става с използването на достатъчно доказателства.

Документите и материалите, представени от д. и. н. Петър Иванов Стоянович отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили научно признание като представителна част от тях са публикувани в приложените монографии, списания и научни сборници. Научната квалификация на д. и. н. Петър Иванов Стоянович е несъмнена и резултатите от научно-изследователската му дейност, **напълно** съответстват на специфичните изисквания на ИИИ при БАН.

С представените монографии, студии и статии се запълват празнини в българската историческа наука, оборват се остарели схващания, поставени са нови тези и постановки. След като се запознах с представените в конкурса материали и научни трудове, анализирах тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **ПОЛОЖИТЕЛНА** оценка и **ДА** препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Научния съвет на ИИИ за **ИЗБОР** на д. и. н. Петър Иванов Стоянович на длъжността '**ДОЦЕНТ**' в ИИИ на БАН в направление 2. Хуманитарни

науки; професионално направление 2.2 История и Археология; научна специалност История на България (Нова българска история).

В. Търново, 2016, 12.07.

Проф. д.и.н М.Палангурски